HAREN Rijksstraatweg 19

WHISKY
White Label in geschenkdoos 14.95
George Morton 8 jaar gelagerd 13.95
Old Henry echte Schotse 9.95

DRAMBUIE Schotse LIKEUREN op whisky bases
1/1 fles ~~24.90~~ 17.50 1/4 fles 5.90
1/2 fles ~~10.20~~ 9.50 1/10 fles 1.95

ENTREMAIN dubbele likeur keuze uit 4 smaken ~~8.95~~ ~~7.95~~ 6.95
HELE LITER VERMOUTH deze week geen ~~295~~ maar 2.50

brengen U topkwaliteit
met
de laagste prijs
en natuurlijk de volle slijtersgarantie

DUFF-CORDON
Sherry
NUTTY FLAVOR
PALE DRY
MANZANILLA
~~7.10~~ 4.95
in geschenkdoos + 2 glazen 8.95
in geschenkdoos + 1 glas 7.95
in kruik (inhoud 4 fles) 19.95

BESSO JONG dat is BESSENWIJN met JONGE JENEVER
HELE LITER ~~325~~ 250

APPELSAP per fles 55
JUS D' ORANGE per fles 89
ABRIKOZENSAP per fles 129
SAMEN geen ~~273~~ 250

LONDON DRY GIN Wijnand Focking nu voor 9.95
RAVELLI VERMOUTH echte Italiaanse ~~445~~ nu 3.50

R APEL Nieuwe winkelcentrum

GRONINGEN Wilhelminakade 13 • en naast de H MARKT in Bedum • GRONINGEN Heymanslaan 40

Middelstum: een dorp met een rijk verleden

door J. RITTERSMA

4

In het hart van het Hogeland ligt op en temidden van wierden Middelstum. Dit mooie Hogelandster komdorp is omringd door landen waar de akkerbouwer ploegt, zaait en oogst op de lichte klei en zavel en het zwartbonte vee graast op de weilanden. Wanneer u zo rond Middelstum zwerft, zult u opeens verrast ophoren van het ijle geluid van een klokkenspel dat wordt voortgedragen op de wind. Dit carillon hangt in de robuuste toren van de nederlandse hervormde kerk van Middelstum en dit brengt ons meteen in het dorp en daarmee tevens in de geschiedenis. Een geschiedenis die vooral wordt bepaald door het roemruchte geslacht der Van Ewsums.

Deze Van Ewsums hadden o.a. een borg vlakbij Middelstum die gold als een der sterkste in de Ommelanden. Ewsum, d.i. Ewesheim, was een 13de-eeuws bouwwerk, gebouwd na de verwoesting van Den-Oert, ook vlakbij Middelstum.
Een oude beschrijving verhaalt over deze borg het volgende:

> Hetzelve is een aanzienlijk gebouw, rondom uit het water opgehaald, hebbende bij den ingang eenen laagen ronden toren van zeer dik muurwerk. Naar alle inzien is het die toren, welken Onno van Ewsum ten jaare 1472 aldaar wilde optrekken ter dikte van 6 voeten muurs; en waardoor de ijverzucht van Groningens Raad dermate gaande wierd, dat men dien Heer dwingen wilde een muur niet dikker te maaken, dan van drie voet.

Dit was in de tijd van de beruchte strijd tussen de Schieringers, dat waren de Groningers en de Vetkopers, de Ommelander Heren waartoe ook de Van Ewsums behoorden. De oude geschiedkundige beschrijving gaat verder:

> Deeze stribbeling heeft waarschijnlijk de verdere optrekking verhinderd; dan ter geheugenis heeft men aan de toren een steen geplaatst met dit opschrift: A° 1472 heeft Jr van Ewsum dit gebouwd tegens de wil van Groningen. Vide Schotanum.".

Het bijvoegsel duidt waarschijnlijk op de late plaatsing van de steen.

Behalve de borg Ewsum moeten we ook nog vermelden de borg Asinga waarvan het poortgebouw nog intakt is. Dit, volgens een gedenksteen uit 1611 daterende gebouw, is in 1926 gerestaureerd.
Tenslotte was er nog de borg Mentheda, gesloopt in 1738. Een beroemd en berucht nazaat uit het geslacht Mentheda was Bartold Entens van Mentheda, watergeus onder Lumey van de Mark bij de inneming van Den Briel in 1572. Hij was lid van het Verbond der Edelen (1566). Bij de inneming van Groningen op 27 mei 1580, sneuvelde hij op de wallen van de stad en werd begraven voor de preekstoel in de grote kerk van Middelstum.

Het dorp Middelstum is zeer oud en komt reeds voor in de Traditiones Fuldenses onder de naam: Mitilistenheim; later noemde men het Midlestum.
Voor de kerkhervorming, in de roomse tijd, is hier een kapittel- of kloosterkerk geweest. Emo en Menco, schrijvers van zeer bekende kronieken, maken dan ook melding van een dekenschap.
In het centrum van het dorp staat de grote middeleeuwse dorpskerk. Deze kerk is gebouwd door Onno van Ewsum in het jaar 1445, na zijn terugkomst van een kruistocht naar het Heilige land. Tegelijkertijd kocht hij als kerkelijke bezitting 187 grazen land. De toren werd in 1487 door zijn broer gebouwd. Op een bord staat te lezen:

Na Christi onsers Heren geboort 1445 jaer
Wordt disse Kercke funderet klaer
Van Onno Ewsma,
den edlen Ridder gadich
Doe he van Jeruslem unde Cipren kwam gestadigh
De torn wordt reede, nim dit in acht,
Als men 1487 jaer getellet hat.

De kerk, genoemd naar de H. Hippolytus, werd in 1560 geteisterd door een beeldenstorm. De dorpsbewoners haalden uit de kerk alles wat op beelden, kruisen, misboeken, priestergewaden of dergelijke zaken leek en hakten alles op het kerkhof aan stukken. Het Godshuis heeft echter alle woelingen der tijden doorstaan, zo werd in 1945 haar 500-jarig bestaan gevierd.
En zo staat ze er heden ten dage nog, als beste voorbeeld van een in haar geheel zuiver laat-gothische dorpskerk uit de provincie. Volgens een gedenkbord moet het schip gedeeltelijk zijn opgebouwd met hier en daar tufsteen. Deze tufsteen zou mogelijk afkomstig zijn van een andere, reeds afgebroken kerk. De dwarsarmen en het koor, dat bestaat uit een driezijdige sluiting, zijn aangebouwd met grote bakstenen en natuurstenen sierdelen. Dan volgt een verhoging of verbouwing van het schip en een totale overkluizing met kruisribgewelven, bestaande uit kleine baksteen.

De forse toren is er even eerder in 1487 nog aangebouwd, nu voorzien van een veel latere afdekking met koepelspitsje. In de hoek van koor en noorderdwarsarm een oude sacristi met ingebouwde traptoren, die echter geheel is gewijzigd.
In de kerk zien we verder een zandstenen epitaaf (grafteken) voor Egbert Onsta uit 1476. In het midden staat Maria afgebeeld met het Christus-kind op haar schoot; zij draagt een kroon, het kind speelt met een duif. Voor haar geknield ligt Egbert Onsta, de 2de pastoor van de herstelde kerk. Over zijn gewaad draagt hij een kazuifel (een opperkleed zonder mouwen). Naast hem een heilige, die hem bij Maria aanbeveelt, vermoedelijk zijn patroonheilige. Geheel links staat nog een figuur met harnas en wapenschild. De steen werd in 1879 ontdekt en is toen hersteld. Al mag dan volgens Bouvy de waarde uit kunsthistorisch oogpunt niet groot zijn geweest, voor ons is het een waardevolle weerspiegeling van de middeleeuwse vroomheid, waarin Maria immers een belangrijke rol speelde. De gedachte is dat Egbert Onsta Christus en Zijn moeder smeekt de hemel binnen te mogen komen (aldus Steensma).
Op het derde schipgewelf van het westen is in ± 1500 een Adam-en-Evagroep geschilderd. Bij een nog in het verschiet liggende restauratie zullen waarschijnlijk meerdere fresco's tevoorschijn worden gebracht.

Uit de protestantse periode zijn nog waardevolle meubelen bewaard, o.a. een preekstoel uit 1733 en een avondmaalstafel. Een gestoelte dat dienst doet als koorafsluiting, daterende uit 1704, draagt een bekroning die zeer rijk gebeeldhouwd is. Hierop staat afgebeeld de figuur van Sint Hippolytus, schutpatroon van de kerk en na de hervorming wapenfiguur van de heerlijkheid Middelstum. Van de familie Lewe bestaat nog een gebeeldhouwde zerk van de uit 1654 daterende grafkelder.

Weer buiten de kerk gekomen vallen ons de zandstenen palen op, afkomstig van de borg Nijenstein te Zandeweer. Tevens horen we weer de vrolijke klanken van het carillon, die regelmatig zijn wijsjes over dorp en landerijen laat klinken.
Dit carillon is geschonken door de jonkers Van Ewsum en vervaardigd door Franciscus Hemony, die leefde in Zutphen van 1609—1667. Hij was samen met zijn broer de beroemdste klokkengieter en fabrikant van klokkespelen.
Het luiden van torenklokken of het bespelen van klokken van een carillon brengen de mens meestal in een bepaalde geestesstemming. Het luiden klinkt als een jubel op feesten, maar bij overlijden en begrafenissen stemt het tot droefheid en inkeer.

Het door Hemony in het jaar 1601 aangebrachte carillon in de toren van de nederlandse hervormde kerk van Middelstum, is het enige door hem geplaatste klokkenspel op het nederlandse platteland.

De in Middelstum gewoond en gewerkt hebbende onderwijzer H. Heys schreef op het carillon een roerend gedicht naar aanleiding van het opnieuw ophangen van de klokken in de toren. Het carillon was namelijk gestolen door de Duitsers. Dat het Middelstumer klokkenspel al sinds jaar en dag bekend en beroemd is, bewijst tenslotte het volgende oude deuntje:

't Middelstumer klokkenspel,
't Loppersumer orgelspel,
't Zandtster koeland,
Dat is het kroontje van
't Groningerland.
Of zoals de originele versie zegt:
't Middelsommer klokk'nspul,
't Lopster örgelspul,
't Zaandtster koulaand:
Dat is 't kroontje van
't Grönningerlaand.

...RESTAURATIE HOOG NODIG...

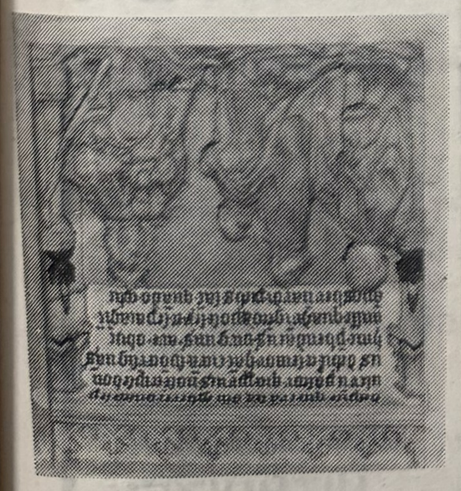

HET EPITAAF VOOR EGBERT ONSTA

DE POORT VAN DE BORG ASINGA